

András Csaba

Szegény *alt-right*os gyermekeink

Recenzió: Angela Nagle: *Kill All Normies – The online culture wars from Tumblr and 4chan to the alt-right and Trump*.
Zero Books, Winchester (UK) / Washington (USA), 2017.

Absztrakt: Angela Nagle *Kill All Normies* című kötete az egyik első átfogó munka az *alt-right* néven emlegetett új jobboldali tendenciákról, ezek online tereiről és gyakorlatairól. A könyv bemutatja a *kultúrharcnak* keresztelt (eleinte) virtuális konfliktusok 2008 és 2016 közötti szakaszát, és rávilágít a folyamatok mögötti szubkulturális közegek meghatározó logikáira. Bár a kötet tartalmaz kifogásolható részeket, adós marad az elemzett folyamatok tágabb kontextusának antikapitalista értelmezésével, nagy érdeme, hogy az *alt-right* megerősödését megalapozó Tumblr-liberalizmus kritikájára is kitér, és hogy sokak számára nyújt rálátást egy kevesek számára hozzáférhető mezőhöz.

Kulcsszavak: szubkultúra, kultúrharc, *alt-right*, identitáspolitika, Tumblr-liberalizmus

Tamás Gáspár Miklós 2004-es, *Szegény náci gyermekeink* című esszéjében a kelet-európai poszt- és neofasizmust mint „ifjúsági jelenséget” vizsgálja, mely „főként a deklasszációstól rettegő középosztályi fiatalság egy részének a kissé bizonytalan, zűrzavaros, szedett-vedett kvázi-világszemlélete” (Tamás 2004: 6). TGM az esszé közepén a korszak újfasiszta fiataljainak nevében is ír pár bekezdést, akik e függő beszédben számon kéri az unalmas és hazug mainstream politikán, sajtón és kulturális életen a képmutatást, a belterjességet és a gyávaságot, valamint az eredetiség és a fantázia hiányát. Az írás egyik végkövetkeztetése az, hogy „a rendszerváltás szegény, szerencsétlen árváinak ez a neo- és posztfasizmusa, amint ezt ösztönösen vagy félig ösztönösen mindenki tudja, sok tekintetben a liberalizmus visszája” (Tamás 2004: 12). TGM szerint tehát a magyar fiatalok újfasizmusa a liberális kapitalizmusból való kiábrándultságban gyökerezik, sikere pedig a hiányzó baloldali antikapitalista perspektívából adódik.

Angela Nagle *Kill All Normies* című kötete az *alt-right*ként emlegetett új radikális jobboldal „szedett-vedett kvázi-világszemléletét” mutatja be, és azt az ellenkultúrát, amelyet ez az irányzat az utóbbi évtizedben az online térben létrehozott. Nagle tehát nem a félperifériát vizsgálja, hanem a centrumot, és számos téren sokkal sötétebb patológiákat tár fel, mint TGM tizenhárom évvel korábbi esszéje. A két írás következtetései azonban, mint látni fogjuk, sok tekintetben nagyon hasonlóak.

Az utóbbi években a *Kill All Normies* az új jobboldali online szubkultúrák működésének egyik legtöbbet hivatkozott elemzésévé vált, és noha a könyv meglátásainak többsége nem vesztett sokat a relevanciájából, fontos szem előtt tartanunk azt a négy évet, amely a kötet megjelenése óta eltelt. 2017 óta a *Black Lives Matter* mozgalom új frontokat nyitott a kultúrharcban, a *4chan* valamelyest konszolidálódott, az *8chan* megszűnt, és a *YouTube* erőviszonyai is jelentősen újrendeződtek. 2021. január 6-án az elnökválasztást elvesztő Donald Trump hívei megostromolták a Capitoliumot – jórészt azért, mert meggyőződésük szerint ezt a rohamot a pizzériák pincéjében gyermekek vérért ivó demokrata politikusok és hollywoodi celebritások titkos szervezetét leleplező *QAnon* nevű *8chan*-felhasználó egyes kinyilatkoztatásaiban megjósolta nekik. Ilyen rohamos tempóban alakuló közegről nem könnyű időtálló megállapításokat tenni.

A kötet hét fejezetben mutatja be a vizsgált időszak (2008–2016) kulturális konfliktusait, a résztvevők nézeteit, valamint azt a szerteágazó intézményrendszert, amely e küzdelmek során kiépült. A könyv első fejezete az online közeg sajátosságaival foglalkozik; azt elemzi, hogy a 2010-es évek kezdetén hogyan nyílt tér a radikális jobboldal előtt, hogy birtokba vehesse a legfontosabb online szubkulturális felületeket. Ebben a részben kap helyet a *gamergate*-nek keresztelt kultúrharcos „csata” alapos elemzése is. A második fejezet a *4chan* és az *8chan* portálokon kibontakozó ellenkultúra legfontosabb vonásával foglalkozik: a *transzgresszió*val, vagyis a határsértő mozzanattal. Nagle itt felvázolja az *alt-right* transzgresszív gyakorlatainak előzményeit, megpróbálja kijelölni az új jobboldal esztétikája mögötti kulturális tradíciót.

A harmadik fejezet gyakorlatiasabb kérdések felé fordul: azt mutatja be, hogy az új jobboldal miképp került meg sikeresen a mainstream médiát, és hogyan építette ki – baloldali receptek felhasználásával – saját alternatív ideológiatermelő hálózatait.

A negyedik fejezet a *kultúrharc* fogalmát az amerikai diskurzusban meghonosító Pat Buchanan eredeti koncepciója felől vizsgálja a későbbi fejleményeket, és meghatározza az alt-right viszonyát a többi releváns jobboldali szemlélethez. Az ötödik rész azzal a nyugati egyetemeken kibontakozó, ultraérzékeny, identitáspolitikai fókuszú liberális közeggel foglalkozik, amellyel szemben az alt-right a kultúrharcot meghirdette. A hatodik fejezet az ún. *manosphere*-t, vagyis az új jobboldal antifeminista, nőgyűlölő, maszkulin online közegét elemzi, a hetedik pedig az alt-right bázisát adó online szubkultúrák sajátos elitizmusát, a kívülállókkal szembeni mély megvetését.

A kötet diszciplináris szempontból a szubkultúrakutatás és a kritikai kultúrakutatás területéhez kapcsolható, emellett az is erőteljesen érződik, hogy Nagle hajdanán a kortárs online antifeminista mozgalmakról írta doktori értekezését. A könyvből egy olyan szubkultúrakutató képe bontakozik ki, aki meglehetősen szkeptikus magával a szubkultúrával mint jelenséggel: a kötet talán lehangsúlyosabb törekvésének tűnik, hogy az általánosan magasan értékelt szubkulturális vonásokkal kapcsolatban gyanakvást ébresszen az olvasóban. Ez az olvasó pedig nagyjából bárki lehet: a *Kill All Normies* korántsem szikár tudományos szakmunka; terjedelmét tekintve igen karcsú, esszéisztikus stílusával pedig jól illeszkedik a Mark Fisher nevével fémjelzett *Zero Books* könyvsorozatba.

A könyv nem csak közérthetőségével kapcsolódik Mark Fisher munkásságához: a *Kill All Normies* minden meglátása az identitáspolitikai diskurzus – a kötetben is Fishertől eredeztetett (117.) – kritikájára épül. Nagle az identitáspolitikával a „szocialista” és a „materialista” szempontrendszert állítja szembe (pl. 57., 68.), ám a könyvben az előbbi csak halványan, az utóbbi pedig gyakorlatilag egyáltalán nem érvényesül. A könyv elemzései folyamatosan a diskurzus szintjére összpontosítanak, nincs szó az alt-rightot alkotó fiatalok anyagi életfeltételeiről és osztályhelyzetéről, nem (vagy alig) kerülnek elő e kritikai hagyományok a kötet tárgyához kapcsolódó fogalmai (pl. kispolgár, ideológia, tőke, digitális/kommunikatív kapitalizmus stb.). Szocializmus és materializmus helyett inkább a szerző konzervativizmusa tűnik meghatározónak – Nagle lényegében egy alapvetően konzervatív szemléletű szociáldemokrata.

A könyv leggyengébb részei azok, amikor a szerző kimozdul vizsgálati területéről, és megpróbálja megállapításait általánosabb elméleti keretekhez illeszteni. Nagle ilyenkor elméleti hibákat vét (például összemossa a művészeti és popkulturális határsértést – 28.), felületesen foglal össze komplex koncepciókat (például a *karneváliság* bahtyini elméletét bántóan prezentista módon az online trollok hitvallásaként értelmezi – 36.), és elég felelőtlenül csatlakozik naiv általánosításokhoz (mint például a teljes francia elméleti hagyomány, az ún. *French theory* elutasítása – 83.). A kötet ritkán fog kulturális alkotások értelmezésébe, de műelemzései ilyenkor szinte mindig a túlinterpertáció határán mozognak, és néha fatális tévedéseket is tartalmaznak, mint például amikor a szerzőben fel sem merül, hogy Bret Easton Ellis *Amerikai pszichója*, illetve annak filmváltozata (Mary Harron 2000) talán nem affirmatíván ábrázolja a szadista erőszakot (30–31.).

A kultúr- és eszmetörténeti reflexió, a filozófiai rálátás hiánya leginkább a transzgresszió hagyományaira vonatkozó fejezetben mutatkozik meg (28–39.). A transzgresszióhoz kapcsolódó fogalmak és elméletek vázlata ugyan kissé felületes, de jobbára tarthatónak tűnik,

azonban az alt-right kulturális előzményeinek listája (mely többek között de Sade márkit, Charles Baudelaire-t, Friedrich Nietzscht, „a szürrealistákat” és a *Harcosok klubját* – David Fincher, 1999 – foglalja magába) már meglehetősen gyanús: nagyon messziről kell nézni ezeket a kulturális tendenciákat ahhoz, hogy ennyire hasonlónak tűnjenek. A szerző a vizsgálatához használható filozófiai és kultúraelméleti hagyományoktól szemmel láthatóan idegenkedik. Néha úgy tűnik, mintha „kulturárharcok” kompromittáltak volna számára a teljes „kulturális” aspektust, ami a baloldal szerteágazó kritikai kultúraelméleti és politikai esztétikai hagyományának fényében igen naiv reakciónak tűnik.

Talán meglepő, de mindez mégsem vesz el sokat a könyv értékéből. A *Kill All Normies* legnagyobb erénye a „kulturárharc” értő bemutatása, és az az izgalmas diagnózis, amit ennek elemzésével felállít. Számatalan találó példája és izgalmas észrevétele bőven kárpótol minket azért, hogy a szerző bizonyos területeken nem mozog otthonosan. Hogy az eszmetörténeti alapok, valamint a kritikai elméleti mélység hiánya ne zavarja az olvasót, ahhoz akként kell olvasnunk a szöveget, ami: gondolatgazdag, zsebkönyv méretű, ismeretterjesztő szándékú politikai esszéként.

Az alábbiakban megpróbálom tizenöt pontba sűrítve felvázolni a kötet központi megállapításait, ezek közül is elsősorban azokat, amelyek a könyv megjelenése óta az erről a közegről folyó gondolkodás sarokpontjaivá váltak, továbbá azokat, amelyek talán nem váltak azzá, ám mindenképpen számot tarthatnak a figyelmünkre.

1. Nagle szerint egy sor mozgalmi kudarc (*Occupy*, *Wikileaks*, *arab tavasz* stb.) tapasztalata, valamint a szubkulturális online tereket politikai értelemben meghatározó *Anonymous* hackercsoport felszámolása teremtette meg az alt-right megszületésének lehetőségfeltételeit (10–14.).
2. Az *alt-right* (melyet a szerző olykor a szűkebb értelemben vett, keményvonalas *alt-right*ra, illetve a valamivel mérsékeltebb *alt-light*ra oszt fel) számos jól elválasztható, egymástól részben függetlenül kialakuló tendencia gyűjtőneve – a fogalomnak a közös kultúrharcos tevékenység ad értelmet (19.).
3. A közeg alapító eseménye a *gamergate*: az ekkor artikulált hadüzenet, mely alapján a videójátékokat meg kell védeni a kívülről érkező liberális feminista befolyásolási kísérlettel szemben, a legkülönbözőbb online csoportokat terelte közös zászló alá, és jól rezonált a főleg fiatal férfiak által alkotott közeg antifeminista érzületével is (19–25.).
4. Az internet felszabadító erejébe vetett utópikus hit és az online közösségek formai sajátosságaira (hierarchiamentesség, vezetónélküliség, hálózatosság stb.) alapozott bizalom takarta ki sokak számára az online ellenkultúra alapvető jobbratolódását, éles reakciós fordulatát (27.).
5. Noha a *transzgresszió*, vagyis a provokatív határsértés kulturális logikája sokáig jellegzetesen baloldali stratégiának tűnt, az alt-right sikere arra mutat rá, hogy mindez csupán történeti esetlegesség volt: a transzgresszív kulturális magatartás szemléletek sokaságához kapcsolódhat. Éppen ezért súlyos hiba az ellenkulturális transzgressziót önértéknek tekinteni (28–29.). Nagle egy ponton még azt is felveti, hogy fontolóra kellene vennünk az egész transzgresszív „ellenkulturális stílus” elutasítását (116.).
6. Az alt-right transzgresszív stratégiája nihilista; konformitás, moralitás és önkorlátolás-ellenes; alap gondolata pedig a felettes én elnyomása alól felszabadítandó ösztönén hagyományához kapcsolódik (28–39.).

7. Az alt-right által alkalmazott politikai stratégiák elméleti hátterét jellemzően baloldali szerzők dolgozták ki (40–42., 53.).
8. A „kultúrharc” nem pusztán az Egyesült Államok politikájának egyik sajátos szelete, hanem mára a pártpolitikai küzdelem alapvető minősége. Nagle szerint „a politika ezen stílusa alapján egy politikai vezető valódi tevékenysége teljesen másodlagos ahhoz képest, hogy az adott vezető milyen kulturális politikát vall magáénak”. Mint írja, „a liberális vezetőknek megbocsátják a drónbombázást, ha támogatja a melegházzasságot, és eközben a jobboldalon is ünnepeltek azok a törvények, amelyek pusztító hatást gyakorolnak a családokra és közösségekre, ha közben jól odasóznak a szakszervezeteknek” (54.). A szimbolikus politizálásnak ez a logikája teremtette meg a szűkebb értelemben vett kultúrharc közegét.
9. A szűkebb értelemben vett kultúrharc az „identitáspolitika két szárnya” között folyt: a campus- vagy Tumblr-liberalizmus és az alt-right ebben az értelemben hasonló jelenség (54.).
10. A nyugati egyetemeken kibontakozó Tumblr-liberalizmus tökéletes ellenfél volt az alt-right számára. Ez a közeg névelőhasználati előírásaival, biztonságos terekre (*safe space*) és speciális figyelmeztetésekre (*trigger warning*) vonatkozó igényeivel, felületes, ám könyörtelen politikai ítéleteivel (*deplatforming* – azóta *cancel culture*), futószalagon termelt identitáslehetőségeivel, ultraérzékenységgel, a szenvedés, a gyengeség és a sérülékenység kultikus pozícióba emelésével, a hétköznapi társadalmi valóságától való abszurd eltávolodásával folyamatosan muníciót nyújtott az alt-rightnak (68–80.).
11. Ezekben a fisheri értelemben vett *vámpírkastélyok*ban (Fisher 2018 [2013]) nem pusztán az ún. erényfitogtatás (*virtue signalling*) figyelhető meg, hanem olyan *online erénygazdasági rendszer* épül ki, amelyben az erény a valuta, és amelyben folyamatosan változnak a különböző megnyilatkozások árfolyamai. Nagle szerint e mező legtöbb patológiája (például az online boszorkányüldözések) az erény e piacának gazdaságtana alapján érthető meg igazán (76–78.).
12. Az alt-right által benépesített online teret egészen megdöbbentő fokú nőgyűlölet, antifeminizmus és szexuális frusztráció uralja (86–100.). A szexuális erőszakkal való fenyegetőzés, továbbá pornográf képek barkácsolása rutinszerű és mindennapos ebben a környezetben (16–23.), miközben az alt-right közegeit a nőket tízes skálán pontozó „csajozási tanácsadók” (90.), a nyugati kultúra hanyatlását a feminizmus térnyerésének tulajdonító „férfijogi aktivisták” (94.), valamint a romantikus közeledéseik visszautasíthatósága miatt az egész női nemet bosszút állni akaró *incelek* (98–99.) határozzák meg.
13. Emellett nem pusztán arról van szó, hogy a nők e férfiközösségek szemében veszélyt jelentenek a szubkultúra autenticitására (112.), hanem arról, hogy szinte minden automatikusan feminizálódik, amivel szemben a szubkulturális közeg meghatározza magát (110–115.).
14. Az új jobboldali ellenkultúrát semmi esetre sem érdemes *populistának* bélyegezni: az alt-right névvel jelölt csoportokat végtelenül erős szubkulturális elitizmus jellemzi, amit a kívülágra vonatkozó terminusaik (*basic bitch*, *normie*, *lamestream*, *Chads and Tracy's*) is jól illusztrálnak (101–116.).
15. Nagle könyvének konklúziójában hangsúlyozza, hogy a kultúrharcok során bebizonyosodott: a Tumblr-liberalizmus biztonságos tereket kereső, hiperérzékeny

képviselői képtelenek helytállni az alt-right által kezdeményezett vitaszituációkban, legyen szó Jordan Petersonról vagy Milo Yiannopoulosról. Ez a helyzet az online ter-
ekben fiatalok sokaságát sodorta az alt-right irányába. A 2016–2017 környékén meg-
sokasodó, tettelességig fajuló agresszív válaszreakciók (a *Richard Spencer got punched*
mém vagy Milo Yiannopoulos a Kaliforniai Egyetemen tett látogatásakor kialakult
összetűzés) lényegében e vitaképtelenség beismerései (117–120.).

A fentiek közül az új jobboldal létrejöttének körülményeire és az alt-right működésére
vonatkozó megállapításokat a könyv kritikusai szinte egyöntetűen elfogadják, az
identitáspolitikához kapcsolódó belátások megítélése azonban már kevésbé egységes.
Nagle bírálóinak egy része azzal vádolja a kötetet, hogy a Tumblr-liberalizmus indoko-
latlanul harsány kárhóztatásával a jobboldal keze alá dolgozik. Az ilyen kritikákban több-
nyire az a retorikai séma jelenik meg, amelyet korábban már Mark Fisher (2018 [2013])
is azonosított:

A vámpírkastély megtámadásának fő veszélye az, hogy úgy fog tűnni – és a vámpírkastély
mindent meg fog tenni, hogy erősítse ezt a benyomást – mintha a támadó a rasszizmus, a
szexizmus és a heteroszexizmus elleni harcot is támadná. De a vámpírkastélyok távolról
sem az egyetlen legitím kifejeződései az ilyen küzdelmeknek, és épp akkor érthetjük meg
őket, ha polgári-liberális perverziónak és a fenti mozgalmak energiáinak elnyelésére épülő
szerkezeteknek tekintjük őket.

Emellett az is nyilvánvaló, hogy az identitáspolitikára felől közelítő kritikások jellemzően
kétpólusú politikai mezőben gondolkodnak, ahol nincsenek mások, csak a progresszívek,
valamint a progresszió ellenségei. Nagle ezzel szemben három pólusban gondolkodik,
ahol a jobboldali és a liberális formációk mellett önálló helyet kap egy harmadik, balol-
dali szemlélet.

A *Kill All Normies* részletesen bemutatja az alt-right online közegének kegyetlenségét
és embertelenségét, de Nagle a lehetőségekhez mérten megpróbálja megérteni a szubkul-
túra tagjait. Mivel a kötet egyes kritikusai ezt a mérsékelt empátiát rögtön szimpátiának
ítélték, ezért érdemes ehhez némi magyarázatot fűzni. Nagle nem akarja felmenteni az
alt-rightot, pusztán meg akarja érteni a gondolkodásukat. E feltáró munkát számos séma
akadályozza, akár a náciizmus esetében, ahol – mint ahogy azt Alain Badiou *A század*
bevezetőjében kifejti – elsősorban a „barbárság” címkéje és a magyarázatot nem igénylő
metafizikus „gonoszság” feltételezése gátol minket abban, hogy megértsük (és ezzel meg-
szüntessük) a náciizmust mint politikai gondolkodásmódot (Badiou 2010 [2005]). Ahogy
a fasizmust sem elég „a barbárság egy hullámának” tekinteni (Brecht 1970 [1935]: 157),
úgy a posztfasizmus esetében is mélyreható elemzésekre van szükség. Amikor Nagle meg-
próbál rávilágítani, hogy az alt-rightos fiatalok miképp ingadoznak politikai üzeneteik
felvállalása és azok ironikus zárójelezése között (7.), vagy hogy milyen szexuális frusztrá-
ciók határozzák meg közösségeiket (98.), akkor a posztfasizista szubkulturális nyilvános-
ság logikájának és lélektanának megértése felé tesz elengedhetetlen lépéseket.

Emellett a *Kill All Normies* fontos tanulsága, hogy az alt-right megértéséhez azt is ele-
meznünk kell, amivel ez a szerteágazó mozgalom szemben áll. Ma Magyarországon so-
kan bizonyos népfrontos reflexek miatt nem akarnak állást foglalni a vámpírkastélyokkal
kapcsolatban, vagy megpróbálják csökkenteni ezek politikai jelentőségét. Bár e közegek
Kelet-Közép-Európában sokkal kevésbé meghatározók, mint Észak-Amerikában vagy

Nyugat-Európában, és a láthatóságuk bizonyára generációs kérdés is, de az *SJW cringe compilation*-ök a magyar online kultúra szubkulturális almezőiben sem kevésbé ismeretek, mint máshol. Magyarországon is akadnak olyan médiaszemélyiségek, akik a Tumblr-liberalizmus kritikájára építették a médiakarrierjük egy részét, mint például Farkas Attila Márton és Puzsér Róbert.

A vámpírkastélyokhoz köthető fórumok és véleményvezérek olyan álláspontjai, mint például hogy a tej egy rasszista ital, vagy hogy a „boszorkányüldözés” metaforája súlyosan sérti azokat, akik boszorkányként identifikálják magukat, bejárják az internetet, amivel újra és újra életet lehelnek az alt-right – ezek híján kevésbé életeli – online közösségeibe. Nagle vázlata a mainstreambe is beszivárgó Tumblr-liberalizmusról nyilván cizellálható lehetne. Fontos azonban felismerni, hogy ez a közeg milyen lenyűgöző hatékonysággal fordítja maga ellen gyakorlatilag a teljes nyilvánosságot, és hogy politikai szerepét az utóbbi időszakban leginkább olyan labdaadogató géphez hasonlíthatnánk, amely hihetetlen tempóban lövi a lecsapásra váró magas labdákat politikai ellenfeleinek térfelére. A kötet következtetése szerint a Tumblr-liberalizmus érte el, hogy megszülessen egy „érdekesnek, szórakoztatónak és bátorinak tűnő” jobboldali ellenkultúra, amelyhez hasonlóra korábban nem igazán akadt példa (118.).

Noha többnyire Max Horkheimernek tulajdonítják a gondolatot, hogy „aki a kapitalizmusról nem akar beszélni, hallgasson a fasizmusról” (Horkheimer 1985 [1939]: 153), Brecht (1970 [1935]: 157) már négy évvel korábban megfogalmazza ugyanezt:

Hogy akarja hát valaki megmondani az igazságot a fasizmusról, amelyet ellenez, ha nem akar semmit sem mondani a kapitalizmus ellen, amely a fasizmust előidézi? Miféle igazság sikeredhet ebből a gyakorlatban? Akik ellenzik a fasizmust, nem ellenezve a kapitalizmust, akik azon a barbárságon siránkoznak, amely a barbárságból ered, olyan emberekhez hasonlítanak, akik szeretnék megenni a borjúból rájuk esett részt, de úgy, hogy a borjút ne vágják le. Enni akarnak a borjúból, de nem akarnak vért látni. Megelégszenek azzal, ha a mészáros kezét most, mielőtt a húst feltáralja. Nem ellenzik azokat a birtokviszonyokat, amelyek létrehozják a barbárságot, csak a barbárságot ellenzik.

A fasizmus e korai kritikusaihoz hasonlóan Tamás Gáspár Miklós is a kapitalizmus és a fasizmus oksági összefüggésére mutat rá, amikor a kései kapitalizmus liberális/szabadelvű legitimációs ideológiájából vezeti le az ezredforduló után kibontakozó fiatal posztfasizmust, és azt állítja, hogy ez a „nemzedéki népbetegség” az „olyan antikapitalizmus hiányából fakad, amely nem erkölcsi és nem »értéknaturalista«, hanem történeti” (Tamás 2004: 12.).

Nagle könyve – ha nem is mondja ki, de – nagyjából eljut eddig a belátásig, és erős a liberális kapitalizmus bizonyos diszkurzív torzulásainak elemzésében, de adós marad a folyamatok tágabb kontextusának antikapitalista értelmezésével. Utóbbi sejtetően abból adódik, hogy az ennek megfogalmazására lehetőséget adó szociológiai elméleteket a szerző nem ismeri, a filozófiai és kritikai (kultúra)elméleti hagyományoktól pedig távolságot tart. A *Kill All Normies*ban ugyan a kultúrharc mögött feldereng a kapitalizmus horizontja, de a kultúrharc végeredményben mégsem a kapitalizmus egy mozzanataként nyer értelmet. Ennek ellenére a kötet nagy lépést tesz az alt-right közegeit meghatározó logikák feltérképezése felé, bátran felvállalja a vámpírkastélyok kritikáját, számos különösen releváns megállapításra jut, és múlhatatlan érdeme, hogy ezt a kevesek számára hozzáférhető területet láthatóvá tette a szélesebb kritikai nyilvánosság számára.

Hivatkozott irodalom

- Badiou, Alain (2010 [2005]): *A század*. Budapest: Typotex.
- Brecht, Bertolt (1970 [1935]): Az igazság megírásának öt nehézsége. In (uő.): *Irodalomról és művészetről*. Budapest: Kossuth, 153–166.
- Fisher, Mark (2018 [2013]): Kilépés a vámpírkastélyból. *A szem*. Interneten: <https://aszem.info/2018/05/mark-fisher-kilepes-a-vampirkastelybol/> (letöltve: 2021. május 28.).
- Horkheimer, Max (1985 [1939]): A zsidók és Európa. In: Simon Róbert (szerk.): *Zsidókérdés Kelet- és Közép-Európában*. Budapest: ELTE ÁJK, 153–164.
- Tamás Gáspár Miklós (2004): Szegény náci gyermekeink. *Élet és irodalom* 48(40): 6–12.

András Csaba

Kultúrakutató, PTE BTK Filmtudományi és Vizuális Tanulmányok Tanszék